

Beretning afgivet af miljø- og planlægningsudvalget den 3. juni 1987

Beretning

om

en samlet strategi på marginaljordsområdet

Folketinget vedtog den 23. januar 1986 en dagsorden, hvorefter regeringen senest den 1. marts 1987 skulle fremlægge en samlet strategi på marginaljordsområdet, se forhandlingerne sp. 5676 f.

Den 3. marts 1987 fremlagde regeringen en redegørelse for Folketinget om en samlet strategi på marginaljordsområdet. Strategien var hovedsagelig baseret på en række projektundersøgelser om marginaljorder og miljøinteresser, som Miljøministeriet har gennemført i 1986.

Endvidere har udvalget inddraget dele af regeringens strategi for marginaljorder i forbindelse med behandlingen af vandmiljøplanen.

Regeringens redegørelse kom til debat i Folketinget den 7. april 1987, se forhandlingerne sp. 10146 ff.

På grund af den stramme tidsfrist for vandmiljøplanens færdiggørelse har udvalget ikke kunnet nå at færdigbehandle marginaljordsstrategien i denne sammenhæng og har derfor besluttet at fortsætte drøftelserne i udvalget om marginaljorder, efter at beretning over vandmiljøplanen blev afgivet den 30. april 1987.

Udvalget har stillet en række spørgsmål til miljøministeren, som denne har besvaret skriftligt.

Udvalget har endvidere modtaget mundtlige og/eller skriftlige henvendelser fra:

Dansk Jagtforening
Dansk Ornitologisk Forening
Danske Husmandsforeninger
Danmarks Naturfredningsforening
De danske Landboforeninger
De Samvirkende Danske Frøavlerforeninger
Det grønne Kontaktudvalg

Friluftsrådet og
Tolvmandsforeningerne.

Udvalget har den 20. maj 1987 drøftet regeringens marginaljordsstrategi med miljøministeren, som over for udvalget har tilkendegivet, at de kommende års strategi for marginaljordsområdet har som formål at opretholde og sikre de områder, som i dag dyrkes ekstensivt eller henligger i udyrket tilstand, at beskytte særlig miljøfølsomme områder samt at afbøde konsekvenserne af marginaliseringen, bl.a. hvor dette er uacceptabelt af hensyn til lokalsamfundene.

Ministeren har endvidere tilkendegivet, at han finder, det bør sikres, at landskabelige og natur- og miljøhensyn varetages gennem pleje og alternativ jordbrugsmæssig anvendelse af de arealer, der henligger udyrkede eller vil udgå af traditionel, intensiv landbrugsdrift.

Overgangen til ekstensiv eller alternativ landbrugsproduktion på arealer, der marginaliseres navnlig som følge af udviklingen i landbrugerhvervets vilkår, vil blive støttet gennem koordineret anvendelse af landbrugsloven, udlånsloven og jordfordelingsloven samt gennem udmøntning af EFs sociostrukturelle foranstaltninger i dansk lovgivning.

Med hensyn til skovtilplantning har ministeren henvist til regeringens redegørelse af 30. april 1987 om skovpolitik, se forhandlingerne sp. 11082 ff.

Ministeren har endvidere oplyst, at der vil blive iværksat pilotprojekter i områder af særlig natur- og miljømæssig interesse. Projekterne skal belyse mulighederne for og omkostningerne ved gennem naturplejeaftaler mellem miljømyndighederne og den enkelte landmand at sikre landskabelige hensyn samt natur- og miljøhensyn.

Endelig vil ministeren i begyndelsen af folketingsåret 1987-88 fremsætte forslag til revision af naturfredningsloven, vandløbsloven og erhvervsloven. Den ny lovgivning skal skabe mulighed for:

- at udlægge beskyttelsesbræmmer på begge sider af offentlige og større private vandløb,
- at udlægge tilsvarende bræmmer omkring moser, søer og heder samt visse ferske enge og overdrev,
- at udlægge bredere beskyttelseszoner langs visse vandløb med et konkret fastlagt indhold og mod kompensation til landmanden,
- at sikre, at ekstensivt udnyttede og udyrkede arealer på mere end 4.000 m², navnlig strandenge, ferske enge, overdrev og andre småbiotoper som hovedregel opretholdes i deres nuværende tilstand,
- at beskytte søer og vandhuller over 250 m²,
- at pleje de mest værdifulde af de nævnte naturtyper bl.a. via aftaler med ejeren,
- at oprette erstatningsbiotoper,
- at genskabe større samlede naturområder samt
- at udvide erhvervslovens formål til at omfatte både natur- og friluftsmål og skabe mulighed for at anvende opkøb, lån, tilskud og plejeaftaler som midler til at opnå disse mål.

Ministeren har tilkendegivet, at regeringen i forbindelse med fremlæggelsen af lovforslag nærmere vil redegøre for omkostningerne ved ændringer i lovgivningen som følge af strategien. Der vil herunder blive nærmere redegjort for, i hvilket omfang den enkelte landmand bør kompenseres for tab i forbindelse med udlæg af bræmmer og zoner ved vandløb m.v., når dette indebærer, at hidtil intensivt dyrket jord udgår af normal drift.

Et *flertal* (Socialdemokratiets, Socialistisk Folkepartis og Det Radikale Venstres medlemmer af udvalget) finder, at regeringens redegørelse til Folketinget om en samlet strategi på marginaljordsområdet samt Skov- og Naturstyrelsens notat af 26. februar 1987 om strategi for marginale jorder og miljømæssige interesseområder er et godt udgangspunkt for det videre arbejde. Flertallet ønsker dog at korrigere oplægget med følgende:

Flertallet finder, at man som følge af afsætningsvanskeligheder og faldende priser på landbrugsprodukter må se i øjnene, at der i de kommende år vil ske en øget marginalisering af den danske landbrugsjord bl.a. i de områder, hvor der er størst udgifter forbundet med intensiv landbrugsdrift. Dette skyldes ikke mindst, at man i EF har set sig nødsaget til at indføre en række foranstaltninger i form af produktionsnedsættelser, restriktiv prispolitik, medansvarsafgifter m.v. Yderligere tiltag til nedsættelse af landbrugsproduktionen er under udarbejdelse i EF.

Det er flertallets opfattelse, at man gennem lovgivning og planlægning skal imødegå denne udvikling på en sådan måde, at det gavner natur- og miljøhensynene, herunder også de rekreative områder og friluftslivet, og samtidig forhindre, at eksistensgrundlaget ødelægges for befolkningen i de områder, hvor marginaliseringen sker.

Flertallet mener, at den lovgivning etc., der på miljøområdet skal følge marginaljordsredegørelsen op, må være offensiv og tage udgangspunkt i overordnede natur- og miljømæssige krav. Det videre arbejde med kortlægning og forsknings-, forsøgs- og udviklingsarbejde, pilotprojekter m.v. bør føre til, at der kan oparbejdes en viden om, hvad det danske kulturlandskab skal indeholde for at sikre et varieret natur- og dyreliv. Hermed indpasses marginaljordsudviklingen i en langsigtet målsætning for den generelle natur- og miljøpolitik.

Flertallet finder det nødvendigt, at tilbageværende ekstensivt udnyttede eller udyrkede naturtyper, inklusive småbiotoperne i det åbne land, nu sikres. Naturfredningsloven skal derfor ændres, så ferske enge, overdrev og småbiotoper inddrages under lovens bestemmelse. Herefter vil loven omfatte vandløb, søer, moser, ferske enge, strandenge, strandsump, heder og overdrev.

Endvidere finder flertallet det formålstjenligt, at der udarbejdes regler for en retlig beskyttelse af forskellige typer diger og eventuelt andre fortidsminder, der ikke er sikret gennem gældende lovgivning.

I forbindelse med lovforberedelsen skal den nærmere udformning af reglerne afklares, idet det bl.a. skal fremgå, at sammenhængende arealtyper, f.eks. moser og enge, opgøres under ét. Reglerne bør udformes således, at det er klart for den enkelte lods-

ej, hvilke arealtyper der er omfattet af lovgivningen. Det bør endvidere fremgå, at dispensation fra beskyttelsesreglerne kun gives i helt særlige tilfælde, mens hidtidig brug af arealerne kan fortsætte.

Flertallet finder endvidere, at der skal fastsættes regler til etablering af 6 m brede beskyttelsesbræmmer på begge sider af alle større offentlige vandløb samt private vandløb omfattet af naturfredningslovens § 43. For mindre vandløbs vedkommende tages udgangspunkt i en ordning, der bygger på princippet med bræmmebredder på 2 x bundbredden. I beskyttelsesbræmmerne må der ikke gødskes, bruges bekæmpelsesmidler eller foretages jordbehandling. I sammenhæng hermed må indgå spørgsmålet om kompensation, opkøb, plejekontrakter m.v. til landmænd, der må lade forholdsmæssigt store vandløbsnære arealer udgå af intensiv drift.

Virkningerne af bræmmerne skal løbende følges, og det skal bl.a. i lyset af de kommende års pilotprojekter i marken vurderes, om bræmmerne bør gøres bredere. I sammenhæng hermed skal der tages stilling til udlægning af beskyttelsesbræmmer ved mindre og helt små vandløb, der ikke er omfattet af naturfredningslovens § 43. Miljøministeren opfordres til at fremlægge en redegørelse herom i begyndelsen af folketingsåret 1990-91.

Der skal tillige skabes hjemmel til, at der efter konkret planlægning kan udlægges bredere beskyttelseszoner via opkøb, jordfordeling, plejekontrakter eller anden økonomisk kompensation til landmanden. Sådanne zoner skal f.eks. kunne etableres i særlig miljøfølsomme områder såsom ådale eller områder med sårbart grundvand. Miljøministeren bør sikre, at der sker en kortlægning af særligt følsomme grundvandsreservoirer, bl.a. i relation til områdernes landbrugsstruktur og drift.

Flertallet finder desuden, at der skal indføres 6 m brede beskyttelsesbræmmer omkring naturtyper omfattet af naturfredningslovens § 43 (heder, overdrev, søer, moser, ferske enge og strandenge). Omkring heder og overdrev må der ikke gødskes eller anvendes pesticider. I bræmmer omkring søer, moser, ferske enge og strandenge må der ikke gødskes, bruges bekæmpelsesmidler eller foretages jordbehandling. I forbindelse med lovforberedelsen opfordres miljøministeren

til at afklare spørgsmålet om beskyttelsesbræmmer omkring mindre biotoper omfattet af naturfredningslovens § 43. Samtidig bør det afklares, om der bør etableres sprøjtefrie bræmmer langs skovbryn, levende hegn og lignende. For at sikre tilbageværende ekstensivt udnyttede eller udyrkede naturtyper skal moser, ferske enge, strandenge, strandsumpe, heder og overdrev større end 2.500 m², søer dog over 150 m², være omfattet af naturfredningsloven.

Flertallet finder, at der i de kommende år under hensyn til natur-, miljø- og friluftsinteresser skal skabes eller genskabes naturområder, f.eks. søer og vådområder. Endvidere bør privat og statslig skovrejsning fremmes under hensyn til friluftslivet, natur- og miljøhensyn og den indenlandske vedproduktion.

Flertallet mener, at amtsrådene skal sikres adgang til at foretage den eventuelt nødvendige pleje af § 43 beskyttede områder samt beskyttelsesbræmmer og zoner, som ejerne ikke selv ønsker at gennemføre, f.eks. som led i en naturplejeaftale.

Flertallet lægger vægt på miljøministerens tilsagn om gennem samarbejde med andre ministerier, regionale og lokale myndigheder samt interesseorganisationer at indhøste erfaringer gennem en projektorienteret realisering af marginaljordsstrategiens tanker i praksis. Af speciel interesse har flertallet bemærket, at Miljøministeriet har indledt et samarbejde med Husmandsforeningerne om iværksættelse af pilotprojekter med henblik på forvaltnings- og plejekontrakter mellem Miljøministeriet og den enkelte landmand.

Ministeren har oplyst, at projekterne navnlig søges gennemført i natur- og miljømæssigt vigtige områder samt i områder af interesse for friluftslivet. De skal belyse jordbrugsinteresserne, både traditionelt og ekstensivt landbrug samt skovbrug samt natur- og miljøinteresser, herunder naturgenopretning. Samtidig skal hensynet til lokalsamfundets bevarelse tilgodeses, bl.a. ved friluftsliv og turisme.

Som et led i projekterne vil der løbende ske en vurdering af de økologiske og økonomiske konsekvenser af de initiativer, som igangsættes.

Med henblik på at fremme ovennævnte formål finder flertallet, at den nugældende erhvervelseslov skal have et bredere sigte, således at målsætningerne i en ny lovgivning

både omfatter naturgenopretning, naturbeskyttelse, friluftsliv og offentlig skovrejsning. Endvidere skal bybefolkningen sikres bynære naturområder at færdes i.

Midlerne til at realisere denne målsætning skal efter flertallets opfattelse kunne være opkøb, pålæggelse af forkøbsret og – i ganske særlige tilfælde – ekspropriation, praktiske retableringsforanstaltninger, tilskud og lån til privat naturgenopretning, naturplejeaftaler m.v.

Flertallet ønsker en planlægning for skovrejsning iværksat, der udpeger de arealer, som vil være egnede til skovdrift. En væsentlig forøgelse af vedproduktionen er ønskelig både samfundsøkonomisk og beskæftigelsesmæssigt. Flertallet understreger i den forbindelse, at skovrejsning skal tilrettelægges således, at den både tilgodeser hensynet til produktion, grundvandsbeskyttelse og rekreative formål. Denne planlægning bør ikke hæmme, men udfra de nævnte synspunkter give mulighed for etablering også af små skovarealer.

Flertallet har noteret sig, at miljøministeren straks i folketingssamlingen 1987–88 vil fremsætte de forslag til lovændringer m.v., som strategiens gennemførelse kræver. Det drejer sig på miljøområdet om ændringer i naturfredningsloven, erhvervsloven og vandløbsloven. Flertallet forudsætter endvidere, at landbrugsministeren fremsætter forslag til revision af lov om jordfordeling, således at jordfordeling fremover også skal kunne ske ud fra natur- og miljøhensyn.

Flertallet finder, at regeringen i forbindelse med fremsættelse af lovforslag skal redegøre for, om reglerne i landbrugsloven om landbrugspligt vil modvirke strategiens målsætninger, samt om støtten til læplantning bør betinges af, at der ikke anvendes insekt- og ukrudtsbekæmpelsesmidler i og nær læhegn.

Flertallet forudsætter, at miljøministeren ved fremlæggelse af lovforslagene redegør for de omkostninger, der er knyttet til strategiens realisering, og for, hvorledes disse foreslås finansieret.

Flertallet anmoder særligt miljøministeren om at prioritere en række større naturgenop-

retningsprojekter, som bør gennemføres inden for en samlet økonomisk ramme af størrelsesordenen 3–400 mill. kroner for de nærmeste 6 år.

Flertallet opfordrer endelig regeringen til i forbindelse med det igangværende arbejde i struktur- og planudvalget under landbrugsministeren nøje at vurdere, om en udmøntning af EF-foranstaltningerne er tilstrækkelig til at sikre den ønskede omstilling i jordbrugserhvervet. Flertallet opfordrer regeringen til stærkt at virke for ændringer i EFs landbrugspolitik, der understøtter natur- og miljøvenlige driftsformer.

Flertallet anmoder miljøministeren om i begyndelsen af folketingssamlingen 1990–91 at give Folketingets miljø- og planlægningsudvalg en redegørelse om status for gennemførelsen af marginaljordsstrategien.

Et *mindretal* (Det Konservative Folkeparti, Venstres og Kristeligt Folkepartis medlemmer af udvalget) finder, at regeringens redegørelse om strategi for marginaljordsområdet og ministerens tilkendegivelse over for udvalget er et godt og tilstrækkeligt grundlag for udarbejdelsen af de lovforslag, som ministeren har lovet at forelægge for Folketinget i begyndelsen af folketingsåret 1987–88.

Mindretallet mener, at den nærmere fastlæggelse af omfanget af den forøgede § 43-beskyttelse, bræmmebredde etc. bør ses i sammenhæng med omkostningerne herved og finansieringsmulighederne.

Mindretallet mener, at man også med hensyn til bræmmer bør iværksætte pilotforsøg i samarbejde med landboorganisationer, inden man endeligt fastsætter regler for bredde af sprøjte-, gødnings- og dyrkningsfrie bræmmer.

Sådanne forsøg vil kunne afklare spørgsmål om opkøb, erstatning, pleje m.v.

I den forbindelse peger mindretallet endvidere på, at udmøntningen af EF-foranstaltningerne må indgå i Folketingets overvejelser.

Mindretallet er bekendt med, at Centrum-Demokraterne, som ikke har medlemmer i udvalget, kan tilslutte sig mindretallets indstilling.